

УДК 94(477).15:73

Богдан Тимків, Роксолана Тимків

(м. Кошалін, РП)

САКРАЛЬНА ДЕРЕВОРІЗЬБА МИСТЦІВ ЗАХІДНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ

У статті висвітлюється діяльність мистців української діаспори, більшість з яких раніше не була відомою на Батьківщині. Багато фактів з їх творчості та й самі твори вперше вводяться в мистецтвознавчий обіг. Розкривається також роль та значення творчого доробку мистців діаспори в розвитку національного й світового мистецтва.

Ключові слова: сакральна дереворізьба, мистецькі стилі, іконостас, царські врата, інтер'єр храмів.

У вітчизняному мистецтвознавстві розвиток дереворізьблення України та української діаспори ще не отримав глибокого осмислення, особливо щодо розвідок та наукового аналізу сакральної дереворізьби в творчості мистців української діаспори ХХ ст. Адже мистецький спадок художників діаспори є вагомим вкладом у концепцію відродження та подальшого розвитку українського сакрального мистецтва.

Діяльність українських мистців діаспори широко відома у світі, проте залишається мало вивченою на Батьківщині. Упродовж багатьох десятиліть існування радянської системи, українці були позбавлені можливості ознайомлення з творчістю цих мистців. Їх доробок має велике значення в розвитку національного й світового мистецтва. Тому вивчення надбань діаспорних мистців дає змогу заповнити прогалини в історії вітчизняної культури.

Всупереч процесам згасання сакрального мистецтва в радянській Україні, художники-емігранти цікавилися традиціями української ікони, гравюри, іконостасної різьби. У цьому їм сприяли праці дослідників давнього українського мистецтва Д. Антоновича, М. Голубця, В. Січинського, Є. Перфецького, М. Драгана. Особливу цінність становив альбом Іларіона Свенціцького «Ікони Галицької України XV–XVI віків», який став своєрідним взірцем для іконописців Америки та Канади.

За століття перебування на чужині українська діаспора зберегла та розвинула ті тенденції і риси національного мистецтва, які утискувалися в Україні. Емігранти були своєрідними носіями кращих традицій рідної культури і мистецтва, вони благодатним зерном засіяли простори країн Західної Європи, Північної й Південної Америки, Австралії, збагативши світову культуру.

Нове покоління українських мистців підхопило сформовані традиції в царині сакрального мистецтва, що знайшли своє продовження в діаспорі. Нині творчі надбання мистців минулих століть як України так і діаспори широко використовують в своїй діяльності сучасні художники-прикладники та іконописці.

Низка мистців та учених української діаспори, зокрема, П. Андрусів, С. Гординський, Д. Горняткевич, М. Дмитерко, І. Кейван, Е. Козак, П. Мегик, В. Січинський у багатьох наукових працях розкрили роль українського мистця в збереженні та розвитку різних видів мистецтв, особливо, сакрального.

Вагомим доробком у царині сакрального мистецтва діаспори є матеріали десяти томної «Енциклопедії українознавства» (Париж-Нью-Йорк, 1955–1984), книг Г. Прокопчука «Українські мистці в Німеччині» (Мюнхен, 1960) зі вступною статтею проф. І. Мірчука, «Книга творчості українських мистців поза Батьківщиною» (Філадельфія, 1981), І. Кейвана «Українські мистці поза Батьківщиною» (Едмонтон-Монреаль, 1996), а також журналу «Нотатки з мистецтва», що виходив за редакцією П. Мегики.

Із здобуттям Україною незалежності, розпочалося дослідження й осмислення мистецьких здобутків української діаспори. За останні десятиліття в Україні з'явилася чимала низка праць, присвячених тим нашим мистцям, яких доля закинула на чужину. Вагомим вкладом у вивчення творчості українських мистців діаспори став збірник матеріалів «Мистецтво української діаспори. Повернуті імена» за ред. О. Федорука (Київ, 1998) [3]. У цьому збірнику вміщені дослідження та спогади відомих мистців західної української діаспори, а також узагальнені статті про проблеми і тенденції розвитку образотворчого мистецтва у США, Канаді та країнах Західної Європи.

Вивченню сакрального мистецтва діаспори присвячена низка праць відомого вченого мистецтвознавця, професора Дмитра Степовика [4; 5]. Зокрема, він розкрив особливості творчості відомого

скульптура, різьбяр Михайла Черешньовського, який виконав декоративні різьби в Україні, Польщі, Німеччині, США. Відкриттям для українського мистецтвознавства стала постать художниці з діаспори Христини Дохват. Працюючи в галузі ікономалярства, мисткиня створила декілька сотень ікон, проектів іконостасів, стінописів для українських храмів діаспори.

Окремим питанням сакрального мистецтва присвячено наукове дослідження Романа Галишича [1]. Зокрема, розглянуто архітектонічні та художні особливості іконостасів українських храмів зарубіжжя XX ст.

Розвиток кращих традицій українського мистецтва в діаспорі відбувався внаслідок функціонування численних навчальних художніх закладів різного профілю, створених нашими мистцями-емігрантами. Саме проблемі мистецької освіти поза Батьківщиною, присвячено окремий розділ фундаментальної праці професора Ростислава Шмагала (Львів, 2005) [8]. Автор не тільки аналізує особливості мистецької освіти в діаспорі, а й розглядає творчість знаних мистців та їх вплив на збереження та розвиток українських художніх традицій.

Творчості українських мистців діаспори присвячена праця «Українські митці у світі» автора-упорядника Г. Стельмашук (Львів, 2013) [7], де представлена інформація про біографії й творчість понад сотні художників, багато яких працювали і в галузі сакрального дереворізьблення.

Метою статті є вивчення особливостей мистецтва сакральної дереворізьби західної української діаспори, його значення як у духовно-сакральному, так і в побутовому контекстах національного життя. Завданнями дослідження постали: аналіз діяльності українських мистців діаспори в царині сакрального дереворізьблення; роль і значення їх творчого доробку в розвитку національного та світового мистецтв.

Неоціненний вклад у розвиток декоративно-прикладного мистецтва внесли українські мистці-емігранти, які займалися тією чи іншою мірою сакральним дереворізьбленням. В силу певних обставин, вони жили в різних країнах світу, працювали в різних жанрах та напрямках, проте їх об'єднувало одне – багатовікові українські традиції на яких вони виховувалися й розвивали свій творчий потенціал. Ці традиції стали тією опорою, завдяки якій, мистці змогли творити далеко від Батьківщини і посісти гідне місце в світовій культурі.

Найбільш яскраво творчість мистців діаспори проявилася в об'ємно-просторовому оформленні інтер'єрів українських храмів. До сакральної тематики звернулось чимало діаспорних мистців, проте лише невелика частина з них зуміла по-справжньому усвідомити основне завдання та мету релігійного мистецтва, оволодіти багатовіковими традиціями храмового сницарства, іконопису тощо. Серед них слід виокремити творчість Володимира Баляса (1906–1980), що народився в м. Рогатині (Івано-Франківська обл.). Працював у галузях графіки (дереворити, книжкова та промислова), живопису, скульптури та різьбленні. Навчався в Рогатинській гімназії ім. Володимира Великого. Після закінчення гімназії вступив до Львівського політехнічного інституту, а в 1932–1937 рр. навчався в Варшавській академії мистецтв, де студіював графіку. У 1939–1944 рр. викладав графіку в Львівському інституті пластичних мистецтв.

Деякий час В. Баляс проживав у Німеччині, а в 1947 р. переїжджає до Канади. Після дев'ятирічного проживання в Канаді, в 1956 р. мистець переїжджає в Лос-Анджелес (США), а згодом – в Глендейлі.

Значним досягненням мистця в галузі сакрального мистецтва є іконостас та запрестольна ікона в українській католицькій церкві Різдва Пресвятої Богородиці у Лос-Анджелесі, яку він виконав у 1957–1958 рр.

Твори мистця зберігаються в колекції Конгресу США (Вашингтон), Музеї мистецтва в Голлівуді та приватних збірках. В Україні ж велика збірка мистецьких творів В. Баляса знаходиться в його рідному місті Рогатині, в гімназії ім. Володимира Великого.

Дереворізьба та малярство – жанри в яких працював Василь Залуцький (1895–1973). Навчався у Снятинській Реальній школі разом з В. Касіяном. Перебуваючи на еміграції в Аугсбурзі (Німеччина), створив низку портретів та сценічних декорацій. У 1949 р. мистець приїхав до Едмонтону, де проявив себе в галузі сакрального мистецтва. Виконав в техніці дереворізьби кілька іконостасів для церков Едмонтонської єпархії, взявши за основу українські народні орнаменти.

Василь Залуцький виготовив також низку престолів, кивотів та обрамування для похідних ікон – у такому ж стилі. Зокрема, мистцем було виготовлено іконостас для української греко-католицької церкви св. Юрія в Едмонтоні (1957). У 1960 р. запрестольну ікону до цього храму намалював Іван Кейван. 17 листопада 1979 р. церква згоріла. Для побудови нової церкви архітектор Андрій Базюк зробив проект, взявши за основу старовинні українські церкви княжої доби, зокрема церкву св. Василія (XII ст.) з м. Овруча (Житомирська обл.). Храм було збудовано в 1980–1981 рр. як пам'ятник тисячоліття хрещення України-Руси.

Двоярусний іконостас, виготовлений з японського дуба, було декоровано рельєфною різьбою рослинного орнаменту зі стилізованими фігурами птахів. Ікони намісного і празничного рядів розді-

лені поміж собою спіралевидними колонами, які завершуються капітелями, що підтримують арки. Іконостас має форму невисокої суцільної стіни з аркоподібними прорізами над царськими вратами та дияконськими дверима. Композиційним центром іконостасу є царські врата, що оздоблені ажурною різьбою з орнаментальними мотивами виноградної лози з листям та гронами ягід. Зображення Євангелистів закомпоновано в круглих медальйонах з широкою профільованою рамою, що виступає над різьбленою площиною врат. Сюжет Благовіщення розташований на обох стулках врат у рамках форми овалоподібних сегментів.

У Вінніпезі творчою діяльністю займався Роман Іван Коваль, який народився у 1922 р. в Башні Любачівського повіту. В 1942–43 рр. навчався малярства в Мистецько-промисловій школі у Львові, а в 1945–48 рр. – у Вищій образотворчій студії С. Литвиненка в Німеччині. До Канади прибув 1948 року, працював спочатку у фірмах декоративного мистецтва, а згодом цілком присвятив себе творчій діяльності в Вінніпезі.

Р. Коваль – людина багатогранного таланту, що працював у різних жанрах мистецтва – у станковому малярстві, монументалізмі, скульптурі, дереворізбі й кераміці. Разом із С. Гординським він розмалював українську католицьку церкву в Вінніпезі та індивідуально церкву Божої Матері, каплицю митрополита Максима Германюка та кілька інших церков. Виконав багато ікон для церков і кільканадцять вітражів – для церкви св. Покрови в Вінніпезі, церкви Святого Духа в Босежур (Манітоба) і мозаїку святилища катедри св. Івана в Едмонтоні. Р. Коваль вирізьбив також іконостас для православного собору св. Покрови в Вінніпезі, престולי для церкви св. Євхаристії в Іст-Кілдонені і т.д. [2, с. 105].

У галузі сакрального мистецтва проявив себе Іван Денисенко, який народився у 1910 р. в с. Барвінок на Харківщині у сім'ї мистця. Початкову художню освіту здобув у профшколі м. Харкова, згодом студіював графіку в Харківському художньому інституті (майстерня І. Падалки). До 1936 р. навчався в Київському художньому інституті (майстерня Ф. Кричевського), де вдосконалював свої знання в галузі малярства. У 1948 р. з Парижа приїхав до Буенос-Айресу, де й проживав до 1962 р. На теренах Аргентини виявив себе як талановитий різьбяр та іконописець. Ним виконано цілу низку різьблених іконостасів та ікон для них, зокрема іконостас для Євхаристійного Конгресу в Куритибі (Бразилія), для каплиці в Малеті, для церков у Іваї, Ірасімі, Порто-Уніоні та в інших бразильських містах. Серед ікон найвідомішими є ікони для українських церков – оо. Василіян в Буенос-Айресі, каплиці сс. Василіянок у Беріссо, для латинської церкви у Санта-Росі (провінція Кордоба), а за виконану роботу у кафедральному соборі в м. Ля-Ріоха отримав подяку від аргентинського єпископа.

У 1963 р. разом з родиною мистець переїхав до США і оселився в Сіетлі. Тут він також продовжує творчо працювати у галузі сакрального мистецтва, створивши низку іконостасів для українських церков у США, Канаді та Європі. Зокрема це різьблений іконостас з іконами для церкви у Ванкувері, для української православної церкви св. Симона в Парижі.

Іван Денисенко виконав орнаментальну різьбу іконостасу церкви св. Йосафата в Едмонтоні, проєкт якого створив Ю. Буцманюк. Окрім цього, мистець ще й намалював верхні (празничні) ікони іконостасу. Художньо-просторова особливість іконостасу полягає в тому, що над намісним ярусом, виходячи з верхньої частини конструкції храмових ікон знаходиться велика арка в яку закомпоновано празничні, апостольські та старозавітні ікони. Динамічності іконостасу надає різномірне зображення ікон намісного ряду та ікон на дияконських дверях. Царські врата декоровано ажурним різьбленням мотивів виноградної лози з гронами ягід. У круглих медальйонах більшого розміру розташовані зображення євангелистів, а в медальйонах меншого розміру – Архангел Гавриїл (ліва стулка) та Діва Марія (права стулка). Своєю формою арка іконостасу відповідає архітектурній конструкції храму [6, с. 181]. Іконопис та монументальний розпис стін виконані в єдиному стилі та колористичній гамі з дотриманням канонічних принципів облаштування внутрішнього простору українських сакральних споруд.

Різьбяр, графік та маляр Юліан Воляннюк (1912–1975) народився в Делятині на Івано-Франківщині. Освіту здобував у Мистецькому інституті в Познані (Польща), а після його закінчення (1939 р.) студіював графіку в Мистецько-промисловій школі Львова, у класі М. Бутовича. Вперше виставив свої роботи у 1947 році на виставці переміщених осіб, яка відбулася в Мюнхені, мав приватну мистецьку студію в Розенгаймі поблизу Мюнхену. Переїхав до США і оселився в м. Лорейн, штат Огайо, де працював переважно в галузі сакрального мистецтва. Ю. Воляннюк різьбив кивоти й частини іконостасів, малював ікони, брав участь у розписуванні катедри св. Володимира і Ольги у Вінніпезі (Канада).

Сергій Макаренко – талановитий маляр, портретист, не тільки вславився своїми іконами в Америці, але й як конструктор і тонкий різьбяр іконостасів.

У 1949–1960 рр. мистець разом з дружиною, теж відомою художницею Надією Сомко проживав у Буенос-Айресі, а з 1960 р. переїхали до США (спочатку в Нью-Йорк, згодом у Каліфорнію).

Він виготовив іконостаси для Троїцької церкви в Нью-Йорку та для церков у Пармі, Бостоні, Трентоні й Клівленді. Для різьби іконостасів мистець використовував декоративні елементи минулих епох – традиційну винограду лозу та елементи української флори, з яких він утворив синтез української різьби [2, с. 85].

У 1988 році С. Макаренко виконав новий іконостас для української православної катедри Святої Софії м. Монреалю (Квебек, Канада). Іконостас одноярусний, виконаний з деревини дуба. Колонки між іконами, прямокутної форми, у верхній частині декоровані накладками з світлого дерева у вигляді пшеничного колоска. Намісні ікони обрамлені ажурним різьбленням з рослинних мотивів. Художньо-образне вирішення іконостасу базується на контрастному поєднанні світлих та темних кольорів деревини, що надає йому легкості та витонченості. Мистець разом з дружиною виконали також монументальний розпис вітваря та передньої частини храму. Слід зазначити, що храм Св. Софії побудовано у 1962 році за проектом Володимира Січинського.

Талановитий мистець Вадим Доброліж (1913–1973) народився в Ніжині. Навчався у школі С. Трохименка, згодом студіював малярство в Київському художньому інституті (майстерня Ф. Кричевського), закінчив також і Ленінградську академію мистецтв. У 1943 р. він емігрував до Німеччини, а в 1948 р. переїхав до Канади. В. Доброліж створив цілу низку різьблених іконостасів та ікон для них. Найбільшої уваги заслуговують іконостаси для церков у Мирнамі, св. Івана в Норт-Батлефорді, св. Іллі в Едмонтоні, які виконані в стилі українського бароко та інших стилів – відповідно до внутрішнього інтер'єру даної церкви [2, с. 132].

Поряд з іменами відомих різьбярів та іконописців слід згадати Романа Павлишина – відомого архітектора, що займався проектуванням іконостасів для українських церков. Народився 1922 року в с. Чернихів на Тернопільщині. Архітектурну освіту здобував у Відні (1941–1945 рр.), а диплом отримав у м. Дармштадт (Німеччина) у 1946 році. Емігрувавши у 1948 році до Австралії, працював в царині архітектури, де за значні здобутки був прийнятий у члени Королівського інституту архітектури (1952 р.). Але у творчості Р. Павлишина, насамперед, нас цікавить його праця в галузі сакрального мистецтва, зокрема, проекти іконостасів. Творча манера мистця найбільш повно проявилася в іконостасах католицької церкви св. Верховних Апостолів Петра і Павла (Мельбурн) та греко-католицької церкви св. Івана Хрестителя (Мейлендс, Перт, Австралія, 1966). Характеризуючи свої проекти іконостасів, Р. Павлишин зауважив, що вони є «далшим висловом шукання синтезу сучасного функціонального конструктивізму з засобами, близькими старому дерев'яному будівництву, з декоративними історичними елементами старої Візантії, з часово неокресленою народною орнаментикою» [2, с. 162].

Композиційна побудова іконостасу церкви св. Івана Хрестителя виділяється лаконічністю, гармонійною узгодженістю окремих елементів між собою та з внутрішнім інтер'єром споруди. Іконостас виконано з дерева та пишно декоровано орнаментальним різьбленням, виконаним К. Блюмсоном. Слід зауважити, що ікони для іконостасу та стінні розписи виконав С. Гординський в притаманному його творчості стилі неовізантики.

Найбільш вагомим здобутком у галузі дереворізьби досяг Михайло Черешньовський (1911–1994), родом із с. Стежниця Ліського повіту на Лемківщині. Мистецьку освіту здобував у Коломийській деревообробній школі, згодом – у Краківському інституті пластичного мистецтва ім. Щепанського, де навчався п'ять років – у 1932–1934 і 1936–1939 роках. Перерва у навчанні викликана службою у польській армії, яку мистець відбував у Станиславові (нині Івано-Франківськ). У 1939 році М. Черешньовський разом з дружиною Оксаною приїхали у Болахів і створили різьбярську майстерню для навчання ремеслу місцевих підлітків. Майстерня-школа діяла неповних чотири роки – з 1941 до 1944 року.

У 1945 р. доля занесла його до Баварії, у зону американських військ. У містечку Міттенвальд він веде школу і майстерню української народної різьби. Створює галерею скульптурних портретів керівників національно-визвольних змагань, українських діячів, письменників. В Мюнхені (1950 р.) створює знаменитий портрет дружини Людмили.

1951 року Михайло Черешньовський переїхав до США й оселився в Нью-Йорку. Після переїзду він знову звернувся до теми Богородиці й створив низку дерев'яних скульптур цієї тематики. Зокрема, це «Мати Божа – рятівниця», «Втеча до Єгипту», «Мадонна на колінах», «Модерна Мадонна» та інші.

Окрім скульптурно-портретного жанру, мистець продовжував займатися традиційною народною дереворізьбою. Це його вміння найбільш яскраво розкрилося в об'ємно-просторовому оформленні інтер'єру дерев'яної церкви св. Івана Хрестителя (м. Гантер, 1963–1964 рр.), яка входить до архітектурного ансамблю музею-скансену української дерев'яної архітектури у США і є шедевром народної будівництва.

Це було одне з найбільших замовлень, яке доводилося виконувати Михайлові Черешньовському: різьблення іконостасу, престолу, кивоту, хреста, кафедри для виголошення проповідей і люстри («павук»).

Згідно із задумом ініціатора будівництва цього храму І. Макаревича, церква, дзвіниця, дім для священика і громадсько-духовний центр мали бути збудовані й оздоблені в одному стилі – за взірцем народної дерев'яної архітектури Карпат. Храм було зведено за участю відомого теслі Ю. Костіва з цінної деревини кедр.

Для об'ємно-просторового оформлення інтер'єру церкви М. Черешньовський використав в основному, геометричне різьблення. Особливістю конструктивного вирішення та оздоблення іконостасу є відкритість завітарного простору, що досягається завдяки ажурному різьбленню та невисокій іконостасній стіні. Завдяки цьому прихожани могли бачити престіл, даросховницю, завітарну ікону Богородиці «Знамення», виконану художником Петром Холодним (Молодшим).

Класичний український іконостас має п'ять ярусів, але, виходячи із об'ємно-просторової структури церкви, Черешньовський запропонував відмовитися від двох ярусів – празничного та пророчого.

Два верхніх яруси іконостасу – апостольський та молільний, виконані на запрестольній стіні, окремо від іконостасу, але сприймаються як одне ціле. Над царськими воротами розташовано ікону «Таємна вечеря», яка наче їх увінчує. Таким чином, мистець досяг своєї мети – створив прозорий іконостас на відміну традиційним, глухим іконостасам у вигляді високої стіни.

Для досягнення гармонійності світлотіньової гами дереворізьби й архітектури, М. Черешньовський вирізьбив іконостас, престіл, кивот, люстру, тетрапод, аналої з тієї ж деревини кедр, що й сама церква. Різьблене дерево не було покрито ні позолотою, ні фарбами, що дозволило зберегти природну красу текстури деревини.

Центральною частиною іконостасу, безперечно, є царські ворота. У зачиненому вигляді, обидві стулки врат складаються з чотирьох частин, розділених вертикальною та горизонтальною лініями. Композиційна будова верхньої частини царських врат є досить складною. В ажурному переплетенні лози, листків та грон винограду, закомпоновано шість медальйонів із зображенням чотирьох Євангелістів та Архангела Гаврила й Діви Марії. Краї врат оздоблені вертикальними орнаментальними смугами з мотивами хрестиків, обрамлених кружечками та пшеничними колосками. Нижня частина царських врат, декорована різьбленими спіралеподібними мотивами та кружечками. Врата фланковані різьбленими колонами. Міжстулкова колонка вкрита тонким плоским різьбленням й завершується рівнораменним хрестом [4, с. 155].

Оригінальністю конструкції вирізняється й престіл церкви св. Івана Хрестителя. Між масивними чотиригранними ніжками, вставлено на всю їх висоту дошки, оздоблені густим різьбленням орнаментальних мотивів геометричного характеру. Різьблений декор престолу, дещо стриманіший, ніж різьба іконостасу. Символічні значення орнаментальних мотивів підкреслюють призначення престолу як жертовника.

Невід'ємним атрибутом престолу є кивот. М. Черешньовський виконав його у вигляді масивного дерев'яного хреста з вирізаною нішею для святих дарів. Для оптимального вирішення вівтарного простору мистець створив один літургійний предмет, що одночасно виконує дві функції – напрестольного хреста і кивота.

Мистець не залишив поза увагою і такий важливий елемент храмового інтер'єру як освітлювальна люстра. В основу її конструкції він поклав принципи відцентрованості та хрестоподібності. Основні конструктивні деталі відходять від центру і перетинаючись, утворюють форми хреста. Робота над оформленням церкви була завершена 1964 року.

Слід зазначити, що творчість М. Черешньовського двопланова: він – класик об'ємної скульптури і майстер народної дереворізьби. Кращими скульптурами, виконаними в класичному стилі є насамперед, низка жіночих образів: Мадонна, Леся Українка та інші. У цих двох іпостасях мистець досяг значних творчих звершень та здобув світове визнання.

Значних успіхів у галузі дереворізьби досяг Зенон Голубець (1927–2006) – син відомого українського мистецтвознавця Миколи Голубця. Народився мистець у Львові, проте більшу частину свого життя прожив у США. У 1946–1949 рр. студіював архітектуру і мистецтво в Інсбрукському університеті (Австрія), а 1954–1958 рр. – скульптуру, живопис і архітектуру інтер'єру в Чикагському інституті мистецтва. Свої роботи почав виставляти з 1958 року. Мав 9 персональних виставок у таких мистецьких центрах як Нью-Йорк, Чикаго, Вашингтон, Торонто. Мистцю притаманна особлива техніка різьби – фігуративна ксилопластика, що при використанні різних порід дерева нагадує вироби в техніці мозаїки. Основною композиційною частиною його творів є лінії [6, с. 192]. Найбільш відомими роботами мистця є «Апостол Андрій на Київських горах» та близький за іконографією до цього твору різьблений портрет княгині Ольги. Бездоганне поєднання ритміки і її передачі спостерігаємо в творі «Богородиця на лісному фоні». Високою пластичністю та витонченістю вирізняється «Молитва», виконана у вигляді медальйону.

Серед творів останніх років виділяються барельєфи «Чорнобильська мадонна» та «Львів'янка». У створенні композицій використано риси релігійного, фольклорного, лірико-побутового жанрів та

абстракції. Образ львів'янки, яка оберігає кволе полум'я свічки від вітрів, символізує стремління українського народу захистити свої національні інтереси від різних ворогів.

Твори Зенона Голубця прикрашають канцелярію Українського Народного Союзу («Чорнобильська мадонна»), Генерального консульства України в Чикаго («Голуб на волі»).

Творча праця мистців на теренах Західної Європи, Північної й Південної Америки, Австралії становить потужний пласт художньої самосвідомості українців, є безцінним надбанням національної культури тісно пов'язаним з історією, звичаями та традиціями нашого народу. Вони не розгубили по світах те, що створювалось упродовж століть, не розчинилися в культурах інших націй, а гідно репрезентували духовні й мистецькі скарби свого народу на чужині, водночас ставши невід'ємною частиною світової культури. Їх мистецькі твори зберігаються у відомих всьому світу музеях та приватних колекціях.

В оформленні інтер'єру храмів української західної діаспори невід'ємною частиною був іконостас, який пройшов складний еволюційний шлях розвитку як в Україні, так і в діаспорі. Перші іконостаси в новозбудованих храмах діаспори вирізнялися спрощеністю форм і незначною кількістю дереворізьби. Вони мали вигляд суцільної стіни з намісними іконами та отворами для царських врат і дияконських дверей. А вже для іконостасів другої пол. XX ст. характерним є збагачення іконостасної стіни різноманітними за типом і стилем конструктивними (карнизи, капітелі, пілястри тощо) та декоративними різьбленими елементами рослинного орнаменту. Діаспорні мистці дотримувалося давніх традицій конструктивного, декоративного та іконографічного вирішення іконостасу, історично сформованих на теренах України.

Виконане дослідження не вичерпує всієї глибини розглянутої проблеми. Перспективні напрями її подальшої розробки вбачаємо у подальшому дослідженні творчості українських мистців зарубіжжя, які працювали в галузі мистецтва сакрального дереворізьблення, яке у нас упродовж десятиліть не вивчалось на достатньому рівні.

Список використаних джерел та літератури:

1. Галишич Р. Українська церковна архітектура і монументально-декоративне мистецтво зарубіжжя [Текст] / Р. Галишич. – Львів : Сполом, 2002. – 336 с.
2. Кейван І. Українські мистці поза Батьківщиною [Текст] / І. Кейван. – Едмонтон; Монреаль, 1996. – 226 с.
3. Мистецтво української діаспори. Повернуті імена [Текст] / [За ред. О. Федорука]. – К. : Триумф, 1998. – 382 с.
4. Степовик Д. Скульптор Михайло Черешньовський. Життя і творчість [Текст] / Д. Степовик. – К. : Вид-во імені Олени Теліги, 2000. – 224 с.
5. Степовик Д. Сучасна українська ікона: З іконотворчості Христини Дохват [Текст] / Д. Степовик. – К. : Мистецтво, 2005. – 304 с.: іл.
6. Тимків Б. Мистецтво України та діаспори: дереворізьба сакральна й ужиткова [Текст] / Б. Тимків. – 2-е вид., переробл. і доповнене. – Івано-Франківськ : Нова зоря, 2012. – 316 с., 584 іл.
7. Українські митці у світі. Матеріали до історії українського мистецтва XX ст. [Текст] / [автор-упорядник Г. Стельмахук]. – Львів : Апіріорі, 2013. – 520 с.
8. Шмагало Р. Мистецька освіта в Україні середини XIX – середини XX ст.: структурування, методологія, художні позиції [Текст] / Р. Шмагало. – Львів : Українські технології, 2005. – 528 с., 742 іл.

Стаття надійшла до редколегії 22.10.2014.

Богдан Тымкив, Роксолана Тымкив

Сакральная дереворезьба художников западной украинской диаспоры.

В статье освещается деятельность художников украинской диаспоры, большинство которых ранее не были известными на Родине. Много фактов их творчества и сами произведения впервые вводятся в искусствоведческий обиход. Раскрывается также роль и значение творческих достижений художников диаспоры в развитии национального и мирового искусств.

Ключевые слова: сакральная дереворезьба, художественные стили, иконостас, царские врата, интерьер храмов.

Bohdan Tymkiv, Roksolana Tymkiv

Sacral Wood Carving of Ukrainian Artists of the Western Diaspora.

The article highlights the activity of artists from the Ukrainian Diaspora, majority of who has not been earlier noted on their Motherland. For the first time many facts from their creative work together with artworks are promoted into the study of art. The article also reveals role and value of the artistic heritage of the Diaspora artists in the national and world art development.

The authors underline that the study of wood carving of Ukraine and the Ukrainian Diaspora has not been thoroughly conducted so far. Especially, in this regard they indicate the lack of analyses of sacral wood carving in the works of artists from the Ukrainian Diaspora of the twentieth century. The authors conclude that the artistic legacy of Diaspora artists is a significant contribution to the revival of the concept and further development of the Ukrainian sacral art.

The most vividly the works of Diaspora artists were presented in three-dimensional interior design of Ukrainian churches. Many Diaspora artists appealed to sacral subjects, but only several of them managed to capture centuries-old tradition of relief and flat-plane style of wood carving in church sculptures, icons, doors, stalls, etc. Consequently, the article deals with the distinguished work of Volodymyr Balias, Vasyl Zalutskyi, Ivan Denysenko, Serhiy Makarenko and Vadym Dobrolizh.

The most significant achievements in the field of wood carving were represented by famous artist Mykhailo Cheresnovsky, whose talent is clearly revealed in the three-dimensional interior design of the wooden church of Saint John the Baptist in Hunter, New York State (1963-1964). This church is regarded as the part of the architectural ensemble of the open-air museum of Ukrainian wooden architecture in the United States and as the masterpiece of traditional building. The authors of the article mention that this was one of the biggest orders which Mykhailo Cheresnovsky had to fulfil, since he had to carve the iconostasis, the throne, the tabernacle, the cross, the pulpit for sermons and the chandeliers («spider»).

Carving the interior of the church, Mykhailo Cheresnovsky mostly used geometric carvings. To achieve the harmony between the chiaroscuro range of wood carving and the architecture, the artist carved the iconostasis, the altar, the tabernacle, the chandelier, the tetrapod and the lectern from the same cedar wood as the church itself. The carved wood was not covered neither with gold nor paint, allowing the artist to preserve the natural beauty of the wood texture.

The central place in the interior church decoration of the Western Diaspora was mainly represented by the iconostasis. Its carving underwent drastic changes both in Ukraine and in the Diaspora. The Diaspora's artists continued the old traditions of the iconostasis iconography, design and decoration, which historically developed on the territory of Ukraine. Hence, the achievements of these artists both Ukrainian and those from the Diaspora are widely used nowadays by modern applied art artists and icon painters.

Key words: *Diaspora, sacral wood carvings, styles of art, iconostasis, royal doors, the interior of churches.*